

Nagy örömmre szolgál, hogy bemutathatom Önöknek TOMMASO DI CARPEGNA FALCONIERI: *A férfi, aki Franciaország királyának hitte magát* című könyvét, amely először 2005-ben jelent meg olaszul, *L'uomo che si credeva re di Francia* címmel. Sem a szerző munkájával, sem az általa ismertetett történettel nem most találkoztam először, figyelmemet felkeltendő mondhatni időről időre felbukkantak az életemben. Magam is ott voltam a jelen kötet alapjául szolgáló olasz nyelvű kiadás könyvbemutatóján, a Római Magyar Akadémián, a közeli Feltrinelli könyvesboltban meg is vásároltam a kötetet, és részt vettem azon az Anjou-államok diplomáciáját vizsgáló, 2007-ben tartott szegedi konferencián is, ahol a szerző előadásában a magyar Anjou-kutatókkal is megismertette Giannino életének egy fontos eseményét, magyarországi utazását és annak hátterét.

Maga a sztori korábban sem volt ismeretlen számomra. A 14. századi sienai kereskedő történetét, aki úgy tudta, hogy a francia uralkodóházból származik, Magyarországon már a 19. század végén elmesélte Pór Antal: [Nagy Lajos magyar király viszonya Giannio di Guccio francia trónkövetelőhöz](#). Budapest, 1892. című könyvecskéjében, a szépirodalom szerelmesei pedig *Az elátkozott királyok* című, népszerű francia regénysorozatban olvashattak róla. A jelen könyv középpontjában tehát nem egy mindeddig ismeretlen alak áll – Gianninót ismerhettük már, a róla szóló hírek, irodalmi és történészi feldolgozások azonban eléggé ellentmondásosan ábrázolták, több esetben még a létezését is kétségbe vonták, kitalált irodalmi alaknak minősítve hőünket.

Ezért is fontos az előttünk fekvő kötet, amelyben születésétől haláláig követve Gianninót társadalmi és politikai határokon átívelő utazásain, egyszerre kapunk egy a lehetőségek által biztosított legteljesebb életrajzot egy különleges személyről, valamint egy széles történelmi panorámát életrajza hátterében. *A férfi, aki Franciaország királyának hitte magát* című könyv megszületéséhez két dolog szerencsés találkozására volt szükség: egy ihletadó, lehetőleg kellően részletes forrásra, és egy jó szemű kutatóra, aki meg is találja a kezébe került szövegben a lehetőséget. Tommaso di Carpegna Falconieri épp ilyen kutató, munkássága sokoldalú, könyvei egyszerre érdekesek, olvasmányosak, ugyanakkor szakmailag megbízhatóak. A most bemutatott kötet is gyorsan ismertté és népszerűvé vált, népszerűségét bizonyítja, hogy a 2005-ös olasz kiadás óta elkészült az angol, francia majd török nyelvű kiadás, és Vigh Éva értő fordításában most immár magyarul is hozzáférhető.

Némi kerülővel nézzük magát az ihletadó forrást. A magyar történész, ha itáliai forrásokat is forgat, elámul a lehetőségeknek azon a tárházán, amit a különféle gyűjtemények

rejtenek: városi- és tartományi krónikák, családi krónikák és feljegyzések, városkönyvek, számadáskönyvek garmadája kínálja a történész számára kincseit, ami lehetővé teszi az évszázadokkal korábban történt események és a mögöttük felsejlő mozgatórugók megismerését és rekonstruálását. Ez a hihetetlen gazdagság elfedi, hogy sokszor milyen kevésen múlik, hogy ezek a források megőrződnek-e, és ha igen, eljutnak-e ahhoz a kutatóhoz, aki kibontja a bennük rejlő információkat, végül pedig általa a szélesebb olvasóközönséghez. Röviden csak két példát említenék: Mindannak, amit ma Nagy Lajos magyar király nápolyi hadjáratokról tudunk, jelentős részben Domenico da Gravina kifejezetten a hadjáratok történetéről írt részletes tudósítása, a *Chronicon de rebus in Apulia gestis* a forrása. Szövege csupán egyetlen, későn felfedezett, csonka kéziratpéldányban maradt az utókorra, Bécsben – a 18. században ott fedezte fel a meginduló történetkutatás. Azóta öt kiadásban jelent meg, először 1728-ban.

Egy másik szerző, a régi velencei patríciuscsaládból származó Marino Sanuto gyermekkorától kezdve érdeklődött az irodalom és történelem iránt. Hírnevét az eseményeket napról napra feljegyző, 1498-tól kezdve 37 éven át vezetett naplói, a *Diarii* hozták meg számára, amelybe a velencei követek beszámolóit is bemásolta – 58 kötetnyire terjedő kéziratait kora legértékesebb forrásai közt tartja számon a történettudomány. A hatalmas munka fennmaradása azonban itt is kevésen múltott. Sanuto halála után a kéziratok őrzéséről a tízek tanácsa gondoskodott, akiknek a kéziratokat a 16. században sikerült olyan biztos rejtekhelyre elrakni, hogy azokról később meg is feledkeztek, csak 1784-ben bukkant rájuk Francesco Donà, Velence utolsó hivatásos történetírója. Az 1870-es években elhatározták és el is kezdték a *Diarii* teljes kiadását, s nem egészen három évtized alatt a teljes sorozat napvilágot is látott. Mindkét forrás olyan, hogy felbukkanásuk nélkül sokkal kevesebb ismeretünk lenne arról, amit szerzőik sok munkával írásba foglaltak.

Giannino története esetében már a kézirat születése is különleges. Hősünk Nápolyban, börtönben halt meg, azt megelőzően azonban fogságában írásba foglalta élete addigi történetét. A börtönben készült feljegyzésekből Tommaso di Carpegna Falconieri logikus érvelése szerint egy 15. századi szerző, Tommaso degli Agazzari készítette el azt a rendbe rakott kéziratot, amely a ma ismerhető szövegváltozatot eredményezte. E kéziratot vetette össze egyéb dokumentumokkal, és beleillesztve a kor politikatörténetébe, mesélte el nekünk, olvasóknak Giannino életét Tommaso di Carpegna Falconieri.

Mit tudhatunk meg tehát könyve hősről? Giannino di Guccio 1316-ban, Franciaországban született, de apja még gyermekként Sienába vitte, ott is nőtt fel nagyapja házában. Harmincnyolc éves koráig, 1354-ig élte az itáliai városok polgárainak megszokott életét: sokat dolgozott, egyre tehetősebb lett, megházasodott, gyermekei születtek. Ekkor azonban Cola di Rienzo, Róma ura megbeszélésre hívta, és megosztotta vele a tudomására jutott titkot: Giannino nem az apjának hitt sienai Guccio fia, és anyja sem az a Marie nevű francia nemeshölgy volt, aki emlékeiben szerepelt. Marie csak a dajkája volt, szülei pedig Cola di Rienzo bizalmas információja szerint valójában nem mások, mint X. János, Franciaország és Navarra királya és annak második felesége, Magyarországi Klemencia. A két gyermeket születésük után kicserélték: a királyi újszülöttet Marie nevelte, Guccio és Marie fia azonban csupán négy napot élt, és mint a dinasztia tagját a Saint-Denis székesegyházban temették el.

Tommaso di Carpegna Falconieri könyve egyrészt azt követi nyomon, hogyan változott meg Giannino élete közel negyvenévesen a hír hatására, hogyan lett a tisztességes jómódban élő sienai kereskedőből trónkövetelő, zsoldosokat felfogadó kalandor, végül rab, akinek regényes származását hitték is, nem is azok, akikkel kapcsolatba került, másrészt igyekezett annak is utánajárni, mennyire megbízhatóak a róla tudósító források, történetében mennyi volt a valóság és mennyi a fikció. Újra megvizsgálta a korábbi irodalomban már többször felmerült kérdést: létezett-e egyáltalán Giannino, lehetett-e köze a Capetingekhez?

Nyomozása eredményeit Giannino Cola di Rienzónál tett sorsfordító utazásával indítva, hősünk életének főbb helyszínei szerint, öt fejezetre tagolva mutatja be: az első fejezet a megvilágosodás helyszínéhez, Rómához kapcsolódik, a második Giannino élete fő helyszínéhez, Sienához. A harmadik, „Keleten” címet viselő egység középpontjában hősünk magyarországi utazása áll, míg a következő, nyugati utazás Provence és a pápai székváros, Avignon felé vezet. Az ötödik fejezet már a végjátéké: a veszélyessé vált, ezért foglyul ejtett Giannino előbb Aix-en-Provence börtönébe került, innen került rabként előbb Marseille-be, végül Nápolyba – itt is fejezte be életét. A könyv utolsó fejezte középpontjában a Giannino történet utóélete áll, kutatói kérdések és kételyek, a valóság és a körülötte képződő legendák. A történet részleteit meghagyom az olvasónak, ismerkedjen meg vele személyesen, ki-ki a maga ritmusa szerint.

Végezetül a könyv és a benne foglalt történet néhány tanulságát szeretném megosztani Önökkel.

Számomra az első tanulság, hogy Giannino gondolkodásában és politikai lépéseiben mennyire egységként tekintett Európa Anjou uralom alatti országaira és tartományaira. A dinasztia fennhatósága a Nápolyi Királyság, Provence, Magyarország mellett – igaz, nem folyamatosan – kiterjedt Piemont, Lombardia és Toscana számos városállamára, Genovára, és az egyházi állam területén is komoly befolyással, bizonyos városaiban tényleges fennhatósággal rendelkezett. Az Anjou-ház uralta, különféle időpontokban szerzett, eltérő jogállású országokból, tartományokból és városokból álló, váltakozó összetételű konglomerátum a tartományi határokat megőrizve egyébként valódi egységként is működött, működtetésére a dinasztiaalapító, I. Károly és utódai egy sajátos uralmi rendszert hoztak létre. A kormányzás résztvevőit rendszeresen vándoroltatták országaik és tartományaik között – hogy ez a kormányzás a valóságban hogyan működött, azt szemléletesen bemutatja Giannino történetének az az eleme, amely a Nápolyból küldött marseille-i sénéchal utazását taglalja.

Ebben az Anjou-Európában – mint ahogy ebben a véleményemben most a jelen kötet is megerősített – kifejezetten erős volt a dinasztia oldalágába tartozó Nagy Lajos magyar király pozíciója és presztízse. Való igaz, Nagy Lajost már ifjan, szinte trónra lépte után azonnal úgy tartották számon, mint Európa legjelentősebb uralkodóinak egyikét. Hogy milyen nagy volt a presztízse Firenzében az országnak és királyának, arra Giovanni Villani firenzei krónikás egyik elejtett megjegyzése vet fényt. 1346-ban, a Lajos első nápolyi hadjáratát megelőző idők eseményeinél Luchino Viscontit, Milánó urát a következő szavakkal dicsérte: *„a francia, angol s magyar királyokat kivéve nincs a keresztény világban több oly hatalmas uralkodó, mint Luchino úr”*, a *Cronaca carrarese* 1368-ban készült bevezetése pedig nem kevesebbet állít, mint hogy Lajos *„a világ leghatalmasabb fejedelme volt a keresztények között, és a hitetlenek által leginkább rettegett király, aki csak volt vagy lehetett Nagy Károly császár halála óta”*. Nagy Károly említése sem véletlenül került a szövegbe: amikor 1376 szeptemberében Coluccio Salutati, Firenze nagyhatalmú kancellárja Nagy Lajos magyar királyhoz írt, az itáliai politikai helyzetről tudósító levelében számba veszi, milyen jótetteket köszönhetett Firenze népe a magyar király messze földön híres őseinek, köztük elsőként Nagy Károlyt említette.

Ha Giannino származása megfelelt (volna) annak, ami Cola di Rienzo közvetítésével a tudomására jutott, akkor Nagy Lajos az unokafivére volt, akinek támogatása komoly segítséget jelenthetett (ismét: volna) a francia trón eléréséhez vezető úton. A magyar király azonban nem fogadta el rokonaként Gianninót. Mint Tommaso di Carpegna Falconieri meggyőzően igazolta, a trónkövetelő ugyan úgy távozott Magyarországról, hogy

poggyászában Lajos király okleveleit és titkos pecsétjének másolatát vitte magával, de a kollekció valamennyi darabja hamisítás eredményeként készülhetett. Nem tudjuk, milyen információk és benyomások alapján utasította el Lajos király Gianninót. De vajon hogyan is hihetett volna a történetében, ha a trónkövetelő által anyjának tekintett Magyarországi Klemencia, a magyar király nagynénje, egyetlen fia születése után még tizenkét évig élt úgy, hogy senki sem árulta el neki az állítólagos gyermekcserét, és azt, hogy fia életben van, és egy kereskedő családjában nevelkedik. A 14. századi Nagy Lajos magyar király véleménye és a 21. századi olasz történész véleménye ezen a ponton összeér: a két csecsemő kicserélése – és ezzel Giannino királyi vérből való származása is – „fölöttébb valószínűtlennek” látszik.

Gianninót nem csak kereskedők nevelték, de kereskedőnek is nevelték, és trónkövetelőként is kereskedő maradt. Király akart lenni, de nem tudott igazi királyként viselkedni. Híveket szerzett, hivatalokat ígért, és vagyona jó részét elköltötte álma megvalósítására. Királyhoz méltó ruhákat, fegyvereket, páncélokot vásárolt, de hiányzott belőle az uralkodói méltóság, és természetesen a francia királyok gyógyító képessége is. Ugyanakkor hihetetlen, milyen vagyonnal rendelkezett egy módosabb sienai kereskedő a 14. században – ez a vagyon valóban vetekedett jó néhány dinasztiaéval. (Csak Budán, a magyar előkelők lekenyerezésére 1500 aranyforintot szánt, Avignonban megőrzésre hagyott értékei több mint 61 ezer forintot értek, és csak a ruhájába varrva 15 ezer forintnyi pénzt és drágakövet tartott.) Kincsei részletezésére, és történetének további bemutatására azonban már aligha áll elegendő idő a rendelkezésemre.

Ezért még egyszer örömmel ajánlom ezt a könyvet mindenkinek, akit érdekel a történelem, a legendaképződés, akik szívesen gondolkodnak a sors forgandóságán, az örök emberi nagyravágyáson, az egyének társadalmi és országhatárokon átívelő céljain, azok megvalósításának lehetőségein és buktatóin. Vásárolják meg ezt a szép és tartalmas kötetet, vigyék haza, és mielőbb merüljenek el varázslatos világában!